

บทที่ 2

กรอบแนวความคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการศึกษา

การศึกษาแนวความคิดทางการเมืองของบุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้นผู้ศึกษาจะต้องมีกรอบแนวความคิดในการศึกษาที่ชัดเจนเพื่อที่จะได้เป็นแนวทางที่จะไปสู่จุดหมาย คือ บรรลุ ถึงวัตถุประสงค์ในการศึกษาและก่อนที่ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาค้นคว้าทางการเมืองของใครนั้นผู้ศึกษาจะต้องเข้าใจอย่างท้อแท้ถึงวิธีการศึกษาค้นคว้าทางการเมืองก่อนเป็นลำดับแรกหลังจากนั้นต้องมีความเข้าใจในระเบียบวิธีการตีความและจะต้องมีความเข้าใจถึงแนวความคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทางการเมือง เช่น ความคิดทางการเมือง การเรียนรู้ทางการเมือง ฯลฯ ขณะเดียวกันการศึกษาค้นคว้าทางการเมืองของ ม.ร.ว. นิมิตรมงคล นวรัตน์ เป็นการศึกษาตีความวรรณกรรม ดังนั้นจึงต้องมีการศึกษาแนวความคิดนักประพันธ์กับการกำหนดความคิดทางการเมือง และวรรณกรรมทางการเมืองควบคู่ไปด้วย

1. การศึกษาค้นคว้าทางการเมืองของนักคิดทางการเมือง

แบ่งออกเป็น 2 แนวทาง¹

1.1 การศึกษาแนวประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง(history of political thought)

1.2 การศึกษาแนวปรัชญาการเมือง (political philosophy)

1.1 สำหรับแนวทางศึกษาแรก คือ แนวการศึกษาแนวประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง (history of political thought) นั้นเป็นการศึกษาแนวความคิดของนักคิด โดยมีปรัชญาพื้นฐานความเชื่อที่คนเรานั้นมิได้นึกอะไรขึ้นมาได้ลอยๆ ความคิดของคนเกิดได้จากการตอบสนองของอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเขาความคิดทางการเมืองก็เช่นกันเกิดจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อนักคิดคนนั้น ฉะนั้นการที่เราจะเข้าใจความคิดของนักคิดอย่างถ่องแท้เราต้องเข้าใจสิ่งแวดล้อมของเขาอย่างดีเราเรียกสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อความคิดทางการเมืองว่าบริบท (context) ซึ่งในการศึกษาผู้ศึกษาจะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษที่จะเข้าใจความคิดของนักคิดที่ตกอยู่ภายใต้ของบริบททางประวัติศาสตร์ (historical context) โดยที่จะเน้นบริบททางสังคมการเมืองและเศรษฐกิจบริบททางประวัติศาสตร์ของ

¹ไชยันต์ ไชยพร. เอกสารประกอบการเรียนวิชาทฤษฎีการเมืองและสังคม. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2539 (อัดสำเนา)

นักคิดคนใดคนหนึ่งนั้น มีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุมมากตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ในการศึกษาเราจะไม่ศึกษารายละเอียดทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตของนักเขียนแต่พยายามจะพิจารณาสิ่งที่สำคัญๆ ในบริบททางประวัติศาสตร์ของนักคิดที่น่าจะมีอิทธิพลต่อความคิดของเขาสิ่งที่สำคัญในบริบททางประวัติศาสตร์ของนักคิดทางการเมืองได้แก่เงื่อนไข หรือสภาพทางการเมืองซึ่งรวมถึงสังคมและเศรษฐกิจด้วยเพราะในการทำความเข้าใจอย่างใดอย่างหนึ่งในสามด้านการเมืองสังคมและเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่แยกจากกันยาก เงื่อนไขหรือสภาพแวดล้อมทางการเมืองของนักคิดนั้น อีกนัยหนึ่งก็คือบริบททางการเมืองของนักคิดนั่นเองและบริบททางการเมืองของนักคิดก็เป็นบริบททางประวัติศาสตร์ของนักคิดนั่นเอง และนอกจากนี้บริบททางการศึกษาและครอบครัวก็เป็นส่วนสำคัญในบริบททางประวัติศาสตร์ของนักคิดทางการเมืองของด้วยเพราะบริบททางครอบครัวมีอิทธิพลต่อสภาพทางจิตวิทยาซึ่งรวมถึงอารมณ์รู้สึกของนักคิด และศาสนา ส่วนบริบททางการศึกษา ก็เป็นบริบทที่สำคัญต่อการสร้างโลกทัศน์ความเชื่อมุมมองของนักคิด เราจำเป็นต้องทราบว่านักคิดแต่ละคนได้รับการศึกษาอะไรบ้างหนังสือที่เขาอ่านแล้วชื่นชมหรือรู้สึกเป็นปฏิกิริยาสิ่งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยสำคัญในการหล่อหลอมลักษณะความคิด และโลกทัศน์ของนักคิด

การวิเคราะห์เชิงบริบททำให้นักวิชาการแนวนี้เชื่อว่า เราจะไม่สามารถเข้าใจและอธิบายความคิดของนักคิดได้อย่างถูกต้องถ้าเราไม่เข้าใจบริบทหรือประวัติศาสตร์ ในสมัยที่นักคิดคนนั้นมีชีวิตอยู่ และลำพังความคิดของนักคิดที่เป็นเพียงความคิดอยู่ในหัวสมองของนักคิดนั้นเราขอมไม่มีทางรับรู้และศึกษาได้เลย ดังนั้นความคิดที่ได้แสดงออกมาแล้วเท่านั้น ที่เราจะรับรู้และศึกษาได้ การแสดงออกทางความคิดต้องมีสื่อหรือตัวกลาง (medium) นั้น คือสัญลักษณ์ต่างๆ ภาษาเป็นสัญลักษณ์หลักในการสื่อความคิด แบ่งออกเป็นภาษาเขียนและภาษาพูดสัญลักษณ์อื่นๆ ก็สามารถแสดงความคิดของนักคิดได้เหมือนกัน เช่น ภาษาท่าทาง งานศิลปะต่างๆ ได้แก่ภาพวาด อนุสาวรีย์ ฯลฯ แต่โดยปกติแล้วนักคิดทั้งหลายแสดงออกทางความคิดของเขาผ่านข้อเขียน ดังนั้น ข้อเขียนจึงเป็นวัตถุเป้าหมาย (object) ในการศึกษาวิเคราะห์ ซึ่งมีศัพท์ใช้เรียก ข้อเขียนเป้าหมายว่า “text” หรือตัวบท ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นตัวแทน (representation) ความคิดของนักคิดที่เราคิด ส่วน “context” หรือบริบท คือเงื่อนไขสภาพแวดล้อมประวัติศาสตร์ของนักคิดที่มีอิทธิพลต่อการก่อตัวความคิดของเขา กล่าวโดยสรุปว่าการที่เราจะเข้าใจและรู้ว่า “text” หรือตัวบทมีความหมายอย่างไรนั้นก็ขึ้นอยู่กับการที่เราเข้าใจความสัมพันธ์ที่ “context” หรือบริบทมีต่อตัวบท นอกจากนี้ผู้ศึกษาในแนวนี้ต้องมีความละเอียดละออความอดทนผู้ศึกษาแนวนี้การทำอุตสาหกรรมค้นหาหลักฐานข้อมูลต่างๆ และค่อยนำมาปะติดปะต่อกันเป็นภาพรวมแต่ถ้าต้องศึกษาแนวความคิดของนักคิดในสมัยโบราณเป็นพันปี ผู้ศึกษาอาจจะมีปัญหาในการค้นหาหลักฐานข้อมูลในอดีต สำหรับประโยชน์ของการศึกษาความคิดทางการเมืองในแนวประวัติศาสตร์

นั่นก็คือทางด้านวิชาการล้วนๆ ไม่สามารถนำมาใช้ในปัจจุบันได้เนื่องจากความคิดทางการเมืองในอดีตเป็นความคิดที่เกิดจากบริบทของปัญหาและเงื่อนไขในอดีตจะมาใช้ตอบปัญหาในปัจจุบันไม่ได้แต่ก็สามารถทำให้เราเข้าใจพัฒนาการที่มาของปัจจุบันของเราได้ดี แต่ถ้าสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในปัจจุบันเป็นบางส่วนก็ถือว่าเป็นประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาแนวโน้มและการศึกษาแนวโน้มนำไปสู่ข้อสรุปอีกอย่างหนึ่งก็คือทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจความคิดของนักคิดที่ทำการศึกษได้ดีกว่าตัวนักคิดด้วยเพราะผู้ศึกษาอยู่ในปัจจุบันสามารถมองย้อนไปสู่อดีต สามารถพิจารณาบริบทแวดล้อมที่มีผลทางจิตวิทยาต่อตัวนักคิดซึ่งตัวนักคิดไม่สามารถจะรู้สำนึกตัวได้ว่าความคิดของเขาได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเขาจึงสามารถเข้าใจความคิดของเขาได้ดีกว่าที่ตัวเขาเข้าใจ ทำให้สถานะทางความรู้ของผู้ศึกษาในแนวโน้มนี้นอกหน้านักคิดในอดีต

1.2 แนวการศึกษาความคิดทางการเมืองแนวที่สอง คือ ปรัชญาการเมือง (political philosophy) การศึกษาแนวโน้มต้องเข้าใจกับคำว่า philosophy หรือปรัชญาว่า คือ ความรักในความรู้ ซึ่งปรัชญาการเมือง(political philosophy)มีคือความรักในภูมิปัญญาทักษะในเรื่องกิจกรรมส่วนรวมความรู้ดังกล่าวนี้ไม่ได้หมายถึงความรู้ที่เป็นกฎเกณฑ์ตายตัวที่ดีกำหนดให้เราทำหรือไม่ทำอะไรอย่างหนึ่งอย่างใดเหมือน เช่น ความรู้ในเรื่องศีลธรรม ประเพณีปฏิบัติหรือความรู้เกี่ยวกับกฎหมายหรือข้อบังคับในสังคม แต่เป็นความรู้ในการออกกฎระเบียบ กฎหมายหรือแม้แต่กฎศีลธรรมที่เหมาะสมกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับส่วนรวมในสถานการณ์ต่างๆ ที่เปลี่ยนไป โดยมีจุดมุ่งหมายที่เหมือนกันแม้การกระทำจะต่างกันจุดมุ่งหมายที่ว่าคือความดี

การศึกษาในแนวปรัชญาการเมืองนี้เชื่อว่าธรรมชาติมนุษย์นั้นปรารถนาสิ่งที่ดี โดยมีเงื่อนไขว่าสิ่งที่ดี นั้นต้องทำให้เขามีความสุข แต่ไม่ได้หมายความว่า สิ่งของแต่ละคนทำหรือมุ่งหวังนั้นจะเป็นสิ่งที่ดีจริงสำหรับตัวเขาเพราะถ้ามนุษย์ทุกคนรู้และเข้าใจว่าอะไรคือสิ่งที่ดีจริง ๆ ที่จะนำความสุขที่แท้จริงมาให้เขาปัญหาเพราะไม่เกิด เพราะความดีที่แท้ขอมนำมาซึ่งความสุขความดีในการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์ปรัชญาการเมืองจึงมีจุดมุ่งหมายที่แท้จริงคือปัญหาหรือคำถามที่ว่า ความดีคืออะไร? ชีวิตที่ดีเป็นอย่างไร? ความยุติธรรมที่แท้จริงเป็นอย่างไร? ธรรมชาติมนุษย์มีลักษณะอย่างไร? คุณธรรมหรือสิ่งที่ทำให้มนุษย์ดีมีความสุขต้องเป็นอย่างไร? ระเบียบการปกครองรวมถึงวิธีการดำเนินชีวิตอันควรของมนุษย์เป็นอย่างไร และมีปัญหาหรือคำถามที่แตกย่อยละไปจากปัญหาหลัก ๆ ที่กล่าวมา

จุดมุ่งหมายของการศึกษาความคิดของนักคิดทางการเมืองตามแนวปรัชญาการเมืองคือการค้นหาคำตอบต่อคำถามอื่นไม่เปลี่ยนแปลง ปรัชญาการเมืองเชื่อว่ามิคำตอบที่เป็นสัจธรรม เชื่อว่าภูมิปัญญาที่แท้จริง (wisdom) ที่จะใช้ตอบปัญหาต่างๆ ได้ในทุกสมัย อาจจะตอบโดยตรงหรือทางอ้อมที่

ต้องอาศัยการประยุกต์ปรัชญาการเมืองเชื่อว่านักคิดบางคนเป็นนักคิดที่อัจฉริยะยิ่งใหญ่ค้นพบภูมิปัญญาที่แท้จริงไม่ตกอยู่ภายใต้กาลเวลานั้นคือความคิดของเขาอยู่เหนือบริบทและประวัติศาสตร์ คืออยู่เหนือกาลเวลา และสถานที่ ถึงแม้รูปแบบของสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยของประวัติศาสตร์แต่แก่นแท้ของมัน ไม่เปลี่ยนการศึกษาแนวนี้จะไม่เน้นบริบทเท่ากับตัวบท

ที่กล่าวไปข้างต้นนั้นเป็นแนวความคิดสำคัญๆ ในการศึกษาความคิดทางการเมืองของนักคิด ในส่วนรายละเอียด เราสามารถแจกแจงวิธีการตีความได้ ดังนี้

2. การตีความ

2.1 แนวทางการตีความงานเขียนทางปรัชญาการเมืองที่สำคัญๆ มีอยู่ 6 วิธี²

1. การวิเคราะห์ตัวบทอย่างละเอียด (close textual analysis)

การศึกษาความคิดของปรัชญาเมธีที่ปรากฏออกมาในรูปของงานเขียนย่อมเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับความพยายามใดๆ ที่จะเข้าใจความคิดของปรัชญาเมธีนั้นๆ เสมอการวิเคราะห์งานเขียนชิ้นสำคัญๆ ของปรัชญาเมธีนั้นอาจแยกวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายย่อยออกไปได้อีกดังต่อไปนี้ คือ

1.1 เพื่อหาความหมายที่ปรัชญาเมธีพยายามจะสื่อ โดยการพิจารณาจากคำจำกัดความและคำอธิบายของคำที่ปรัชญาเมธีเลือกใช้ในงานเขียนของตน

1.2 เพื่อพิจารณาส่วนของงานเขียนชิ้นใดชิ้นหนึ่งจากแง่ของงานเขียนชิ้นนั้น ๆ ทั้งหมด

1.3 เพื่อพิจารณางานเขียนชิ้นใดชิ้นหนึ่ง จากแง่ของงานเขียนทั้งหมดในช่วงชีวิตของปรัชญาเมธีนั้นๆ ว่ามีความต่อเนื่องหรือไม่อย่างไร

1.4 เพื่อวิเคราะห์งานเขียนชิ้นใดชิ้นหนึ่ง จากแง่ของแบบการประพันธ์และสไตล์การเขียนว่า มีความสำคัญอย่างไรหรือไม่กับการเสนอแนวคิดและวิธีการตีความที่ถูกต้อง

1.5 เพื่อการวิเคราะห์งานเขียนชิ้นใดชิ้นหนึ่งอย่างละเอียด เพื่อหาความหมายที่แท้จริงที่ปรัชญาเมธีประสงค์จะสื่อถึงผู้อ่าน

²สมบัติ จันทรวงศ์และคณะ. ปรัชญาการเมือง. (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมสาร, 2538) หน้า 31 – 33.

ซึ่งการตีความในแนวนี้เป็นการศึกษาความคิดทางการเมืองแนวปรัชญาการเมือง เพราะให้ความสำคัญกับตัวบท

2. การแยกแยะระหว่างเจตนา (intention) ของปรัชญาเมธีและผล (effect) อันเกิดจากการยอมรับความคิดนั้น ๆ

ในขณะที่แนวทางแรกเน้นการหาความหมายโดยดูจากความตั้งใจหรือเจตนาของตัวปรัชญาเมธีเป็นสำคัญแนวทางที่สองกลับให้ความสำคัญแก่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในทางการเมืองจากการตีความความคิดนั้น ๆ แล้วนำไปปฏิบัติจริงๆ ผู้ที่ยึดตามแนวทางการตีความแบบนี้ถือว่าจริงอยู่ความหมายถึงผลกระทบที่ตามมาทีหลังอาจจะไม่ใช่สิ่งที่ปรัชญาเมธีนั้นๆ คาดคะเนไว้ล่วงหน้าก็ได้แต่ในเมื่อปรัชญาการเมืองนั้นๆ ผ่านการตีความของผู้อ่าน และกลายเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ตามมา จึงต้องถือเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาที่จะต้องศึกษาด้วยโดยไม่ต้องคำนึงว่านั่นเป็นส่วนหนึ่งของความตั้งใจดั้งเดิมของปรัชญาเมธีหรือไม่ นี่ย่อมหมายถึงการยอมรับว่า การตีความปรัชญาการเมืองมีผลกระทบต่อการเมืองในทางปฏิบัติและการตีความนั้นๆ ก็ถูกกระทบโดยแนวปฏิบัติทางการเมืองอีกทีหนึ่ง สำหรับการตีความในแนวนี้เป็นการศึกษาความคิดทางการเมืองแนวปรัชญาการเมือง เช่นเดียวกับ การตีความในแนวทางแรก

3. การศึกษาชีวประวัติของปรัชญาเมธี (biographical approach)

แนวทางนี้มีข้อสมมุติฐานสำคัญอยู่ที่ว่า ความคิดย่อมเกิดจากบุคคล เพราะฉะนั้น ความรู้เกี่ยวกับชีวประวัติของบุคคลนั้นๆ จะสามารถช่วยให้ผู้ศึกษาเข้าใจหรือสามารถตีความปรัชญาการเมืองของบุคคลนั้นๆ ได้ดียิ่งขึ้น ทำให้เราสามารถบอกได้ว่าเหตุการณ์สำคัญอะไรๆ ในชีวิตของปรัชญาเมธีก่อให้เกิดความคิดอะไรขึ้นในช่วงชีวิตนั้น ๆ ของปรัชญาเมธี ตลอดจนสามารถบอกได้ว่างานเขียนที่เขียนขึ้นไปในช่วงต่าง ๆ ของชีวิตของปรัชญาเมธีนั้น ๆ มีความสืบเนื่องกันอย่างไร เช่นการที่มาร์กต้องทนทุกข์ทรมานด้วยโรคฝิ่นขณะเขียน Capital ทำให้เขามีความก้าวร้าวเป็นพิเศษกับนายทุนในงานเขียนชิ้นนั้น หรือโรคไตของรุสโซทำให้ Social Contract มีความไม่ปะติดปะต่อกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าปรัชญาเมธีนั้น ๆ เขียนอัตชีวประวัติของตนไว้ อัตชีวประวัติดังกล่าวก็จะถูกถือว่ามีค่าไม่ต่างอะไรจากงานเขียนด้านปรัชญาการเมืองไปเลย คือถือว่าตัวบุคคลและงานเขียนของเขาก็คือของอย่างเดียวกัน อันได้แก่ภาพสะท้อนบุคลิกของปรัชญาเมธีนั่นเอง การตีความในแนวนี้เป็นการศึกษาความคิดทางการเมือง แนวประวัติศาสตร์ ความคิดทางการเมือง เพราะให้ความสำคัญกับบริบท

4. แนวทางจิตวิทยา (psychological approach)

คือการนำเอาวิธีการทางจิตวิทยาและจิตวิเคราะห์มาใช้ศึกษาปรัชญาเมธีในกรณีนี้ ความคิดของปรัชญาเมธีเองที่ปรากฏออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของข้อมูลตามวิธีการนี้ ผู้ศึกษาจะพิจารณาชีวิตและกระบวนการผลิตผลงานทั้งหมดของตัวปรัชญาเมธีเพื่อนำมาสร้างให้เห็นขั้นตอนของการเกิดความคิดของปรัชญานั้น ๆ คำอธิบายมักจะปรากฏออกมาในรูปของพลังกระตุ้นต่าง ๆ ทางจิตวิทยาที่ตัวปรัชญาเมธีเองไม่รู้ ในบางกรณีแนวทางการตีความแบบนี้จะถือเอาว่าผลงานทางทฤษฎีของปรัชญาเมธีที่ปรากฏออกมา เป็นเพียงความพยายามของผู้เขียนที่จะต่อสู้กับปัญหาทางจิตวิทยาของผู้เขียนเองและผลงานของผู้เขียนก็คือ “อาการ” ที่จะบอกให้ผู้ศึกษาได้ทราบ “การเจ็บป่วย” ทางจิตของผู้เขียนในแนวทางตีความ แนวทางนี้ก็เช่นเดียวกับแนวทางที่ 3 เป็นการศึกษาความคิดทางการเมืองแนวประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง

5. แนวทางอุดมการณ์ (ideological approach)

ผู้ใช้แนวทางปกติจะเป็นผู้มีความเปิดเผยเกี่ยวกับท่าทีทางการเมืองของตนเองอยู่มาก แนวทางนี้คือการนำเอาสูตรสำเร็จทางอุดมการณ์ที่มีอยู่ก่อนแล้วมาเป็นเครื่องมือในการอธิบายความคิดของปรัชญาเมธี เพราะฉะนั้น โธมัส มอร์ จึงถูกมองว่าเป็นตัวแทนกรรมราชาธิปไตยในสมัยที่ชนชั้นนี้แทบจะยังไม่ได้เกิดขึ้นเลย เป็นต้น แต่อันตรายที่เห็นได้ชัดที่สุดของแนวทางนี้อยู่ที่ว่า การประเมินค่าผลงานของปรัชญาเมธีโดยวิธีการนี้ จะมีกำเนิดมาจากแนวคิดและบทสรุปที่ถูกกำหนดอยู่ในความคิดของผู้ศึกษาอยู่ก่อนแล้ว “ข้อมูล” หรืองานเขียนของปรัชญาเมธีเป็นเพียงชิ้นส่วนที่จะต้องนำมาใส่ลงไว้ในสูตรสำเร็จทางอุดมการณ์เพื่อใช้อธิบายเท่านั้นเอง

6. แนวทางประวัติศาสตร์ (historical approach)

แนวทางประวัติศาสตร์เป็นแนวทางที่พยายามที่จะให้ความสำคัญแก่กาลเวลาและสถานที่ในยุคสมัยที่แตกต่างกันออกไปในการศึกษาตัวปรัชญาเมธีและผลงานคือมากกว่าการศึกษาตัวบทเพียงอย่างเดียวสิ่งที่แนวทางนี้พยายามจะกระทำได้แก่การชี้ให้เห็นบริบท(context)แห่งความสลับซับซ้อนที่เหตุการณ์หรือความคิดหนึ่งใดจะต้องถูกเข้าใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสมัยที่ต่างกันอย่างมากมายจึงอาจกล่าวได้ว่าแนวทางนี้ เป็นแนวทางที่มีความทะเยอทะยานมากที่สุดเพราะเกือบจะไม่มีอะไรที่จะสามารถละเว้นการพิจารณาได้นับตั้งแต่ตัวบท(text)ซึ่งประวัติและตลอดจนสภาพทางวัฒนธรรม (ภาษาและวิธีการคิด) เศรษฐกิจสังคมสมัยที่มีการเขียนงานต่างๆ ขึ้นรวมถึงเหตุการณ์และแนวคิดที่อุบัติขึ้นก่อนสมัยนั้นๆ ความพยายามที่จะสร้างความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์ที่ใกล้เคียงมากที่สุด

กับความเป็นจริงในสมัยที่ปรัชญาเมธีเขียนงานของตน ไม่ว่าจะ เป็นภาษาที่ใช้ แนวคิด และตรรกศาสตร์ ที่อาจแตกต่างออกไปจากยุคปัจจุบัน เพื่อที่จะได้ทราบว่าผู้คนในยุคอื่นๆ มีความคิดเห็นในทางการเมืองอย่างไร คือเป้าหมายหลักของสำนักนี้ ถึงแม้ว่าแนวการตีความหรือการศึกษาปรัชญาการเมืองที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้อาจจะไม่ครอบคลุมหมดทุกแนวทางที่มีอยู่ในปัจจุบันแต่ก็คงพอเพียงที่จะชี้ให้เห็นว่าแนวทางการตีความปรัชญาการเมืองนั้นมีอยู่มากกว่าหนึ่งแนวทางและไม่จำกัดว่าแนวทางใดแนวทางหนึ่งจะถูกต้องพอเพียงแต่เพียงแนวทางเดียว การตีความความคิดทางการเมืองในแนวทางนี้เป็นการศึกษาความคิดทางการเมืองแนวประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง

2.2 ระเบียบการตีความที่ใช้ในการศึกษาความคิดทางการเมืองของ ม.ร.ว.นิมิตรมงคล

การศึกษาแนวความคิดทางการเมืองของ ม.ร.ว.นิมิตรมงคล นั้นผู้ศึกษาใช้แนวทางศึกษาความคิดทางการเมืองแนวประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองและการศึกษาแนวปรัชญาการเมืองควบคู่กันไปในการศึกษาทั้ง 2 แนวทาง โดยศึกษาทั้งความคิดทางการเมืองของ ม.ร.ว.นิมิตรมงคล และศึกษาอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อความคิดทางการเมืองของ ม.ร.ว.นิมิตรมงคล และมีความประสงค์ที่จะหาความหมายและความมุ่งหมายของความคิดทางการเมืองของ ม.ร.ว.นิมิตรมงคล โดยใช้การพิจารณาตีความและการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีอย่างละเอียดเพื่อหาความหมายที่ ม.ร.ว.นิมิตรมงคล พยายามจะสื่อโดยการพิจารณาจากคำจำกัดความและคำอธิบายของปรัชญา ที่ ม.ร.ว.นิมิตรมงคล เลือกใช้ในงานเขียนของตนเองโดยพิจารณาความคิดทางการเมืองจากงานเขียน 3 เล่ม คือ ความฝันของนักอุดมคติ ชีวิตแห่งการเป็นกบฏ 2 ครั้ง และรอยร้าวในมรกต โดยในแต่ละเล่มนั้นผู้ศึกษาจะนำมาตีความความเป็นบางส่วนของที่ผู้ศึกษาเห็นว่าเป็นความคิดทางการเมืองของ ม.ร.ว.นิมิตรมงคล นอกจากนี้ยังใช้วิธีการตีความจากการศึกษาชีวประวัติของม.ร.ว.นิมิตรมงคล ด้วยเพราะความคิดย่อมเกิดจากบุคคล เพราะฉะนั้นการศึกษาชีวประวัติของบุคคลนั้นๆ จะสามารถช่วยให้ผู้ศึกษาเข้าใจหรือสามารถตีความความคิดทางการเมืองของบุคคลนั้นได้ดียิ่งขึ้นและเพื่อเสริมให้เข้าใจในความคิดทางการเมืองของ ม.ร.ว.นิมิตรมงคล ให้ดียิ่งขึ้นจึงใช้แนวทางตีความทางจิตวิทยาประกอบด้วยการสมมุติฐานของการศึกษาความคิดทางการเมืองของ ม.ร.ว.นิมิตรมงคล นั้น ต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับประสบการณ์ในอดีตระหว่างที่ ม.ร.ว.นิมิตรมงคล มีชีวิตอยู่ และมีอิทธิพลต่อความคิดทางการเมือง ของ ม.ร.ว.นิมิตรมงคล โดยใช้การตีความแนวทางประวัติศาสตร์

ตามที่กล่าวมาแล้วว่าการศึกษาความคิดทางการเมืองนั้นมีแนวทางการตีความงานเขียนทางปรัชญา เช่น การวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีอย่างละเอียด การศึกษาชีวประวัติของปรัชญาเมธี แนวทางจิตวิทยา การแยกแยะระหว่างเจตนาของปรัชญาเมธี และผลอันเกิดจากการยอมรับความคิดนั้นๆ เป็นต้น ซึ่งวิธี

การศึกษาตีความแต่ละแนวทางก็แตกต่างกันไม่สามารถระบุได้ว่าแนวทางใดมีความถูกต้องกว่าแนวทางใด แต่อย่างไรก็ตามการตีความ(interpretation)ก็เป็นลักษณะร่วมที่แนวทางการศึกษาต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องกระทำเพียงเป็นความแตกต่างในเรื่องของวิธีการตีความเท่านั้น ซึ่งแนวทางเหล่านี้อาจจะกล่าวได้ว่ามีทั้งที่ถูกกำหนดโดยตัวผู้ศึกษาเองโดยขนบธรรมเนียมทางสังคมและภูมิปัญญาที่ทำให้การตีความในสรรพสิ่งต่าง ๆ อาจจะได้ความหมายที่ทำการตีความไม่เหมือนกันซึ่งผลของการตีความนั้นสามารถที่จะมีส่วนขยายซึ่งกันและกันหรือขัดแย้งซึ่งกันและกันก็ได้ โดยผลของการตีความเฉพะอย่างยิ่งการอ่านหรือการตีความตัวบทเพื่อให้ได้ความหมายหรือความจริงที่ผู้เขียนตั้งไว้นั้นในทางปฏิบัติอาจจะเป็นไปได้ที่ผู้ศึกษาตีความได้ความหมายที่ถูกต้องแต่อาจจะไม่ตรงตามความมุ่งหมายที่แท้จริงของผู้เขียนตัวบทที่พยายามสื่อถึงผู้อ่าน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าผู้เขียนได้ซ่อนความหมายที่แท้จริง (esoteric) หรือความมุ่งหมายที่แท้จริงของเขาไว้ในตัวบทหรือตั้งใจให้มีหลายความหมายแต่มีเพียงความหมายเดียวที่ถูกต้องทั้งความหมายและความมุ่งหมายของผู้เขียน กระบวนการตีความนั้นเป็นลักษณะของการแสวงหาความรู้ ผู้ตีความไม่สามารถที่จะทำตนให้ปลอดจากบริบทได้อย่างน้อยก็ในแง่ของบริบทส่วนบุคคลที่มีประสบการณ์การรับรู้เป็นพื้นฐานจิตใจหรืออคติในการตัดสินใจตีความอย่างใดอย่างหนึ่ง และจากบริบทของตัวผู้ศึกษาตีความที่มีพื้นฐานจิตใจหรืออคติในปัจจุบันเป็นผลมาจากปัจจัยในเรื่องของเวลาและสถานที่ (time and space) ที่ต่างกันของผู้ประพันธ์งานเขียนและผู้ศึกษาตีความ ฉะนั้นความเข้าใจในเนื้อหาของความตีความจึงอยู่ที่มุมมอง การอธิบายความลึกซึ้งของผู้ศึกษาตีความ และการที่จะทำให้ผู้ศึกษาตีความปลอดจากบริบทที่จะก่อให้เกิดอคติ หรือพื้นฐานจิตใจในการตีความตามแนวคิดที่ปรากฏในตัวบทการศึกษาคือความโดยอาศัยพื้นฐานความคิดจากศาสตร์แห่งการตีความหรือศาสตร์แห่งความเข้าใจสรรพสิ่ง ซึ่งวิธีการตีความนั้นมีอยู่อย่างไม่จำกัดมีทั้งเป็นในแนวทางเดียวกันส่งเสริมซึ่งกันและกันหรือขัดแย้งซึ่งกันและกัน โดยมีแนวทางวิธีการตีความที่สำคัญสำหรับใช้ในการตีความตามศาสตร์ของการตีความซึ่งสามารถแยกย่อยออกไปตามความเข้าใจ ตลอดจนความเชื่อในลักษณะต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการตีความ เช่น การให้ความสำคัญกับบริบทในทุกส่วนของการตีความหรือการให้ความสำคัญกับผู้ศึกษาตีความในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในแนวทางการตีความของแต่ละแนวทางที่แตกต่างกันออกไป จนความเชื่อในเรื่องของอำนาจบริบทที่จะส่งผลให้มีอิทธิพลต่อการพิจารณาตีความซึ่งในแนวทางการตีความที่หลากหลายนี้มีทั้งแนวทางที่ใกล้เคียงกัน สัมพันธ์กันหรือเป็นไปคนละแนวทางกันซึ่งถ้าหากพิจารณาโดยอาศัยความเชื่อในเรื่องบริบทจะพบว่า แนวทางการตีความนี้มีทั้งแนวทางที่ให้ความสำคัญกับความคิดในเรื่องบริบท หรือให้ความสำคัญกับบริบทเท่าที่จะเป็นในการทำการศึกษา ไม่มีการเน้นหรือไม่ให้ความสำคัญกับบริบทเท่าที่จำเป็นในการทำการศึกษา ไม่มีการเน้นหรือไม่ให้ความสำคัญกับบริบทในการตีความ แต่บริบทก็นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในทฤษฎีการตีความ

สรรพสิ่ง เพราะถึงแม้ว่าจะมีการอ้างถึงการศึกษาที่ไม่ให้ความสำคัญกับบริบทของสรรพสิ่งที่ทำการตีความ แต่ก็ต้องพบกับบริบทในส่วนของผู้ศึกษาตีความเองอยู่ดี³

เรื่องของการตีความและกระบวนการตีความมีความผูกพันกับชีวิตเราทุกคนนับแต่เกิดจนถึงสิ้นสุดของชีวิตซึ่งเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์เพราะคนเรานับแต่เกิดมาโดยธรรมชาติจะสอนให้เราทุกคนมีการตีความอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด เพียงแต่ว่าผู้รู้หรือไม่ว่าตนเองว่าตนกำลังตีความอยู่ซึ่งเกิดขึ้นจากความอยากรู้ในความจริงตามธรรมชาติของสรรพสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายจึงทำให้เกิดการแสวงหาความจริงที่เป็นกระบวนการอันเป็นผลมาจากความสามารถของมนุษย์ที่สามารถตีความเองได้ (self-interpreting) ซึ่งเกิดจากการที่มนุษย์ต้องการรู้และเข้าใจหาความหมายของสรรพสิ่งรอบๆ ตัวเรา การตีความจึงมีอยู่อย่างไม่จำกัดที่เกิดขึ้นจากความอยากรู้ในความจริงตามธรรมชาติมนุษย์อันนำมาซึ่งกระบวนการตีความที่ขึ้นอยู่กับผู้ตีความว่าได้ใช้วิธีการตีความแบบไหนในการค้นหาความจริงที่แฝงอยู่ในตัวบทที่ทำการศึกษาหรือแฝงอยู่ในสิ่งที่ตีความนั้น โดยที่การตีความโดยศาสตร์แห่งความเข้าใจหรือศาสตร์แห่งการตีความสรรพสิ่งนั้นมีอยู่หลายรูปแบบตามแนวความคิดที่ต่างกันสำหรับแนวความคิดที่ว่าความถูกต้อง การยอมรับหรือค่านิยมอยู่ภายใต้เงื่อนไขของเวลาและสถานที่ แนวความคิดที่ว่านี่จะเป็นการให้ความสำคัญต่อแนวความคิดหรือหน่วยในการวิเคราะห์ซึ่งหมายถึงการเน้นลักษณะเฉพาะและความจำกัดของสรรพสิ่งหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยที่คุณค่าและความหมายดังกล่าวจะสามารถเข้าใจได้อย่างถูกต้องก็โดยการนำเอาสรรพสิ่งหรือเหตุการณ์นั้นๆ มาวางลงในบริบทของมัน และศึกษาความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งหรือเหตุการณ์นั้นเปรียบเทียบกับสรรพสิ่งหรือเหตุการณ์อื่นในบริบทเดียวกันนั้นย่อมหมายถึงการที่จะเข้าใจสรรพสิ่งต่างๆ เป็นอย่างดี เราจะต้องเข้าใจหรือพยายามทำความเข้าใจมันในบริบทของมัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเราพยายามที่จะทำความเข้าใจในวัฒนธรรมอื่นนอกเหนือจากวัฒนธรรมของเรา

การกำหนดแนวทางการตีความนั้นจะสัมพันธ์กับการกำหนดระดับของบริบทซึ่งมีความสำคัญและผู้ศึกษาจะเลือกพิจารณาตีความและให้ความสำคัญกับบริบทในลักษณะใด ซึ่งการแบ่งระดับของบริบทนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ระดับ⁴ ดังนี้คือ

³ ชงชัย ขำสุวรรณ. การศึกษาเปรียบเทียบความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีกับหลววจิตรวาทกร. (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ.2539) , หน้า 24.

⁴ ไชยนต์ ไชยพร. ประวัติศาสตร์: วิถีแห่งความพยายามของมนุษย์ต่อความรู้ของเทพเจ้า. (อัครสำเนา), หน้า 18-20. (ซึ่งใช้เกณฑ์การแบ่งจาก Ben-Ami Scharstein. The Dilemma of Context. pp. 62-66.)

1. Micro context คือ บริบทในระดับย่อยที่สุดหมายถึง การพิจารณาบริบทในด้านการใช้ภาษาคำต่าง ๆ รวมถึงบริบทส่วนตัวของตัวบุคคลผู้เขียนด้วย บุคคลแต่ละคนนั้นถือว่าเป็นปัจเจกภาพที่ถ่ายทอดมาในวิธีการใช้ภาษาของเขาด้วยแต่ละคนก็มีรูปแบบการเขียนแตกต่างกัน ซึ่งจำเป็นต้องใช้เทคนิคพิเศษในการศึกษาบริบทของภาษาเป็นสิ่งจำเป็นในการตรวจสอบข้อมูลว่าเป็นของผู้เขียนคนใดคนหนึ่ง และใช้ในการที่จะเข้าใจประโยคที่สำคัญๆ หรือบทที่สำคัญๆ ภายใต้บริบทของงานเขียนทั้งหมดของผู้เขียนแต่ละคนซึ่งบริบทในระดับนี้จะพิจารณาจริงๆ สามารถไล่ลงไปถึงบริบทของตัวบุคคลในเรื่องของอวัยวะร่างกาย เซลล์ ระบบประสาทที่แต่ละคนมีแตกต่างกัน และการปะทะสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอันก่อให้เกิดการแสดงออกทางพฤติกรรมและความคิดที่แตกต่างกัน โดยความสำคัญของบริบทในระดับนี้ที่ไม่สามารถที่จะปฏิเสธหรือมองข้ามไป ในการศึกษาของใครก็ตามความตั้งใจของผู้บันทึกข้อมูลหรือนักเขียนเป็นสิ่งสำคัญมิฉะนั้นความเข้าใจหรือการตีความอาจจะคลาดเคลื่อนก็ได้โดยเฉพาะการศึกษาประวัติศาสตร์ทางความคิด เพราะนักคิดทุกคนไม่ได้จะมีเพียงลักษณะของความสนใจที่ต่างกันแต่มีลักษณะเฉพาะของการใช้ศัพท์ คำนวนและความสัมพันธ์ของคำต่าง ๆ ลักษณะของการกล่าวที่น้อยกว่าความจริงการหลบความหมายโดยกล่าวตรงข้ามซึ่งเป็นเทคนิคในการเขียนที่สำคัญที่ถือได้ว่าจะเข้าใจได้ก็โดยพิจารณาภายใต้บริบทของวิธีการหรือจุดมุ่งหมายของนักคิดหรือนักปรัชญาการเมืองท่านนั้น ๆ

2. Correlative context คือ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลหรืองานที่เราต้องศึกษาตีความ เช่น การศึกษาสงครามเก้าทัพ เราได้อาศัยข้อมูลประวัติศาสตร์ที่กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงนิพนธ์ไว้ พระนิพนธ์ของกรมพระยาดำรงราชานุภาพถือว่าเป็น correlative context ที่เกี่ยวข้องับบริบทจริงคือ สงครามเก้าทัพในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นหรือการศึกษางานของท่านพุทธทาสภิกขุ correlative context ก็คืองานของนักวิชาการที่ทำการศึกษาซึ่งหมายถึง เมื่อมีการตีความงานชิ้นนั้นย่อมอยู่ภายใต้บริบทของมันเอง(การศึกษาในเรื่องสงครามเก้าทัพเราก็ต้องคำนึงถึงบริบทของกรมพระยาดำรงด้วย) ด้วยเหตุนี้การศึกษางานตามแนวความคิดในบริบทระดับนี้ จึงเป็นการตีความซ้อน การตีความหลายครั้งหลายคราเป็นการผสมผสานของบริบทในหลายยุคหลายสมัย

3. Macro context เป็นบริบทที่เกี่ยวกับเรื่องที่กว้างขวางครอบคลุม ได้แก่สภาพทางสังคมวัฒนธรรมหรือการถกเถียงระหว่างค่ายความคิด (school of thought) เช่น การศึกษางานปรัชญาหรือประวัติศาสตร์ของเอเธนส์ เราก็จำเป็นต้องพิจารณาบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองของชีวิตคน

กรีกโบราณ หรือการศึกษาความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี ก็ต้องอาศัยการศึกษาบริบทของอิตาลี ในยุคนั้น เป็นต้น

4. meta context บริบทดังกล่าวนี้ จะเข้าใจได้เมื่อเราพิจารณาถึงวิธีการตั้งคำถาม ของนักคิดหรือนักปรัชญาการเมืองในอดีต หรือวิธีการมองปัญหาของผู้บันทึกประวัติศาสตร์ ตลอดจน แนวทางการแก้หรือตอบคำถามที่ได้ถูกตั้งขึ้นมา เช่น ลักษณะเฉพาะของการตั้งคำถามคำตอบของ ปรัชญากรีก หรือของคนกรีกโดยทั่วไป หรือลักษณะของจีน ของอินเดีย หรือเมื่อนำกรีก อินเดีย จีน มา เปรียบเทียบ จะพบลักษณะร่วมก็จะเข้าอยู่ภายใต้ meta context บริบทดังกล่าวนี้ครอบคลุมกว้างขวาง กว่า macro context

5. Meta-meta context หรือ The Universal หมายถึง บริบทสากลที่พยายามนำเอา บริบททั้งหมดที่ได้กล่าวไปข้างต้นเข้ามารวมกันขึ้นเพื่อสร้างความเข้าใจให้เห็นลักษณะความเป็นสากล ของทางความคิดของตัวบทหนึ่งๆ แต่บริบทในระดับนี้เป็นเพียงความใฝ่ฝันหรือภาพร่างของนักวิชาการ ต่างๆ เท่านั้น

ในการแบ่งบริบทเป็นห้าระดับดังกล่าวนี้ ในความเป็นจริงแล้วบริบททั้งห้านี้ไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้เลยเพราะ โดยแท้จริงบริบททั้งหลายขึ้นอยู่ต่อกันและกันบริบทสากล ประกอบด้วยบริบทย่อยๆ ในขณะที่บริบทที่ใหญ่กว่าก็มีอิทธิพลในการกำหนดบริบทที่เล็กกว่าเช่นเดียวกัน

3. แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับความคิดทางการเมือง

เอ็ม เจ. ฮาร์มอน⁵ ได้ให้คำนิยามความคิดทางการเมืองว่า “ความคิดทางการเมืองเป็นการพยายามอธิบายอ้างอิงหรือวิพากษ์วิจารณ์ด้านต่างๆ ของสัมพันธภาพทางการเมืองกล่าวคือ สัมพันธภาพระหว่างผู้ที่ปกครองกับผู้ที่ถูกปกครอง ดังที่เราจะได้เห็นเรื่องต่างๆ มากมายมหาศาลอยู่ในหัวข้อเรื่องนี้ สมาชิกสังคมทุกคนได้รับผลกระทบกระเทือนจากสัมพันธภาพเหล่านี้เขาได้รับอยู่แล้วเสมอมา และจะได้รับอยู่ต่อไปเสมอเขาอาจให้ความสนใจต่อเรื่องราวมากหรือเพียงเล็กน้อยแต่เขาย่อมไม่อาจจะหนีข้อเท็จจริงที่ว่าสิ่งที่เขาเป็นอยู่และสิ่งที่เขากระทำเป็นเรื่องที่กำหนดขึ้นส่วนใหญ่ที่เกี่ยวโดยระบบการเมืองที่ตนประกอบเป็นส่วนหนึ่ง และพื้นฐานของระบบการเมืองก็คือความคิดทางการเมือง”⁵

เนื่องจากการก่อรูปความคิดทางการเมืองของนักคิดทางการเมืองนั้นไม่อาจเกิดขึ้นลอยๆ ตัดขาดจากสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ในช่วงชีวิตของนักคิดคนนั้น การกล่อมเกลາทางการเมือง การรับรู้ทางการเมือง อีกทั้งปัจจัยส่วนตัวของนักคิดซึ่งประกอบด้วย ครอบครัว, ภูมิหลัง, การศึกษา, นิสัย, ประสบการณ์และสภาพแวดล้อมอื่นๆ ล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลต่อการก่อรูปความคิดทางการเมืองของนักคิดทั้งสิ้น ในการศึกษาความคิดทางการเมืองของ ม.ร.ว. นิมิตรมงคล นวรัตน์ จึงจำเป็นต้องศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการก่อรูปความคิดทางการเมืองของ ม.ร.ว. นิมิตรมงคล ได้แก่ ครอบครัว, ภูมิหลัง, การศึกษา, นิสัย, ประสบการณ์, สภาพทางสังคม, เศรษฐกิจ การเมืองในช่วงชีวิตของท่านรวมทั้งปัจจัยสภาพแวดล้อมอื่นๆ ที่ผู้ศึกษาคิดว่าจำเป็นอีกด้วย

4. แนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางการเมือง

4.1 Talcott Parsons and Edward A. Shils สรุปลว่าการเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากตัวแปร 3 ประการ⁶ คือ

1. การเรียนรู้ในระดับข้อมูลเบื้องต้น (cognitive orientation) เช่น ความรู้ในเรื่องโรงเรียน หรือระบบการเมือง บทบาทของผู้ที่อยู่ในระบบการเมือง เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่เบื้องต้นอย่างไร

⁵เอ็ม เจ. ฮาร์มอน. ความคิดทางการเมืองจากเปลโดจนจนถึงปัจจุบัน. แปลโดยเสน่ห์ จามริก. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519), หน้า 1-2.

⁶Talcott Parsons and Edward A. Shils, eds. Toward a General Theory of Actions. Harvard University Press : Cambridge. 1951 อ้างในชัยชนะ อิงคะวัต. การวิเคราะห์การเมืองเปรียบเทียบ. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2531), หน้า 139.

2. ความรู้สึกต่อสิ่งที่พบเห็น (affective orientation) คือ ความรู้สึกที่ได้รับรู้ว่า บทบาทของระบบการเมือง และนโยบายที่ออกมาจากระบบเป็นอย่างไร

3. การแสดงความคิดเห็นและวิเคราะห์ได้ (evaluative orientation) หมายความว่า บุคคลผู้นั้นสามารถประเมินและแสดงความคิดเห็นต่อระบบการเมืองนั้นๆ ได้

4.2 Almond & Verba ได้พยายามสร้างแนวทางในการวิเคราะห์วัฒนธรรมทางการเมือง โดยการพิจารณาความโน้มเอียงทางการเมืองส่วนต่างๆ ว่ามีต่อพฤติกรรมเมืองอย่างไร โดยแบ่งความโน้มเอียงทางการเมือง ออกเป็น 3 ส่วน⁷

1. ความโน้มเอียงด้านการรับรู้ (cognitive orientations) คือความรู้เกี่ยวกับระบบการเมือง

2. ความโน้มเอียงทางด้านความรู้สึก (affective orientations) เป็นเรื่องของอารมณ์ เช่น ชอบ/ไม่ชอบ

3. ความโน้มเอียงทางการประเมินค่า (evaluative orientations) คือการตัดสินใจว่าดี/ไม่ดี เป็นประโยชน์ ว่าการตัดสินใจใช้นโยบาย ข้อมูลข้อเท็จจริง และอารมณ์ความรู้สึกประกอบเข้าด้วยกัน

ส่วนวัตถุทางการเมืองนั้น แยกแยะออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. บทบาท (roles) หรือ โครงสร้าง (structure) ทางการเมืองเฉพาะอย่างเช่น องค์กรนิติบัญญัติ ระบบราชการ ฯลฯ

2. ผู้ที่แสดงบทบาททางการเมือง (incumbents) คือตนเองและผู้อื่น

3. ป้อนส่งออก (outputs) ของระบบการเมือง เช่น นโยบาย การบังคับใช้กฎหมายเช่นกัน

⁷Almond, G.A. & Verba, S. The Civic Culture : Political Attitudes and Democracy in Five Nations. Boston : Little, Brown & Company, 1965. pp 15 - 26. อ้างใน พงศทิชาน ชุมพล. ระบบการเมือง. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 96 - 97.

4.3 David E. Apter ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ทางการเมืองว่า “เป็นกระบวนการที่ดำเนินการที่มีขั้นตอนและติดต่อกันอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การเรียนรู้ชีวิตทางสังคมการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งชนชั้นนำ จะมีทัศนคติอย่างไร ค่านิยม และบุคลิกภาพอย่างไร ขึ้นอยู่กับนโยบายการศึกษาควรที่จะนำการเรียนรู้ของบุคคลไปในแนวทางใด”⁸

4.4 ทินนะพันธ์ นาคะตะ ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ทางการเมืองว่า “เป็นกระบวนการพัฒนาพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งกระทำติดต่อกัน และเป็นกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองแต่ในสถาบันการเรียนรู้ทางการเมืองนั้น ก็เป็นไปได้ทั้งการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรงแต่สิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้ส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองรวมทั้งการเรียนรู้ทัศนคติทางการเมือง”⁹

5. กระบวนการก่อให้เกิดการเรียนรู้ทางการเมืองได้มีนักวิชาการได้อธิบายไว้ คือ Lucian W. Pye ได้แยกกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองออกเป็น 4 ชั้น¹⁰ ดังนี้

ขั้นแรก เป็นขั้นที่คนเกิดมาจะได้รับการเรียนรู้ ขัดเกลาหรือมีความโน้มเอียงเข้าสู่ความมีสภาพเป็น “มนุษย์ในสังคม” ขั้นตอนนี้ลักษณะที่มีอิทธิพลมากที่สุดในฐานะที่เป็นตัวการในการเรียนรู้ทางสังคม (socializing agents) ก็คือสถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษาวัตถุประสงค์สำคัญสำหรับขั้นนี้คือ จะให้การอบรมเพื่อชี้แนวทางให้มนุษย์เรียนรู้วิธีการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่น ดังนั้นจึงเป็นขั้นตอนพื้นฐานของสังคมปกติ (socialization)

ขั้นที่ 2 มนุษย์เริ่มมีเอกลักษณ์ส่วนตัว (personal identity) ในขั้นตอนนี้เริ่มมีการพัฒนาไปสู่การมีพื้นฐานความรู้และความเชื่อ (cognitive process) และนอกจากนั้นประสบการณ์เริ่มเข้ามามีอิทธิพลหล่อหลอมภายในจิตใต้สำนึกและยังไปมีส่วนกำหนดเป็นโครงสร้างบุคลิกภาพขั้นมูลฐานของมนุษย์นั้นด้วย

⁸David E Apter. the Politics Modernization. (Chicago : The University of Chicago Press, 1965), p. 145.

⁹Thinapan Nakata. The Problem of Democracy in Thailand . (Bangkok : praepittaya, 1957) p. 88. อังโนพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และสายทิพย์ สุคติพันธ์, การเมืองของเด็ก . (กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2526), หน้า 19.

¹⁰Lucian W. Pye . Politics, Personality, and Nation Building : Burma's Search for Identity. (New Haven : Yale University Press, 1962), pp. 44 - 48.

ขั้นที่ 3 เริ่มเข้าสู่กระบวนการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมือง (political socialization process) ขั้นนี้จะมีสำนึก (awareness) ในสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องในทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองเริ่มผ่านพ้นมาทางตัวการในการเรียนรู้ทางการเมือง (political socializing agents) และเป็นผลกระทบต่อการเรียนรู้ (perceptual screen) และหล่อหลอมทำให้เกิดบุคลิกภาพทางการเมืองขึ้นในตัวของผู้เรียนและทำให้เกิดความคิด พิจารณาวิเคราะห์ในทางการเมือง

ขั้นที่ 4 ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง ได้สร้างความรู้สึกรู้จักคิดทางการเมือง จนกระทั่งทำให้มนุษย์เกิดความกระตือรือร้น (active) ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม และมีขบวนการทางการเมือง

6. แนวความคิดเกี่ยวกับยูโทเปียหรือสภาวะอุดมคติ

G. D. H. Cole ได้สรุปลักษณะของสังคมนิยมยูโทเปียไว้ดังต่อไปนี้¹¹

ลักษณะประการแรกของสังคมนิยมยูโทเปีย ก็คือ เป็นสังคมที่นิยมแบบศีลธรรม ได้แก่ สังคมนิยมที่เสนอสภาวะที่จำเป็นในการสร้างสังคมที่ดี ซึ่งจะทำให้คนพ้นจากสังคมปัจจุบันที่เลวร้าย สังคมนิยมแบบนี้ ทั้งหมดถือว่าสังคมปัจจุบันเลวจึงทำให้คนในสังคมเลว วิธีที่จะทำให้คนมีวิถีชีวิตที่ดี จึงต้องสร้างระบบหรือโครงสร้างของความสัมพันธ์ของมนุษย์ขึ้นมาใหม่

ลักษณะประการที่สองก็คือ สังคมนิยมแบบนี้มักจะถือว่าวิถีชีวิตที่ดีคือ วิถีชีวิตที่เป็น “ธรรมชาติ” ส่วนวิถีชีวิตที่ไม่ดีเกิดจากการเบี่ยงเบนไปจากสภาวะธรรมชาติข้อนี้ ใกล้เคียงกับ ลัทธิโรแมนติค

ลักษณะประการที่สาม สังคมนิยมยูโทเปียส่วนมากแม้จะโจมตีสังคมปัจจุบันแต่ก็ถือในแง่ดีว่ามนุษย์ในอนาคตจะดีขึ้น กล่าวคือความก้าวหน้าจะเป็นไปเองตามธรรมชาติ ข้อนี้เป็นหลักของสังคมนิยมโดยทั่วไป

ลักษณะประการที่สี่ นักสังคมนิยมแบบนี้เกือบทั้งหมดเชื่อว่า ชีวิตที่ดีจะเกิดจากความก้าวหน้าทางความรู้ของมนุษย์ นักสังคมนิยมบางคนอธิบายความก้าวหน้าในแง่ปัญญา บางคนอธิบายในแง่เทคโนโลยี

¹¹Cole. “What is Socialism” in *Ideologies of Politics* . London : Oxford University Press, 1975. pp.81-82 อ้างใน ปรีชา ช่างขวัญยืน. ความคิดทางการเมืองของท่านพุทธทาสภิกขุ . (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538) , หน้า 6-7.

ลักษณะประการที่ห้า นักสังคมนิยมแบบนี้เกือบทั้งหมดเชื่อว่าความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะช่วยแก้ปัญหาความยากจนของมนุษย์ เพราะจะช่วยเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอแก่ความต้องการมนุษยชาติ

ลักษณะประการที่หก พวกนี้เชื่อว่า เมื่อความรู้เพิ่มขึ้นคนจะกระทำการต่างๆ ด้วยเหตุผลมากขึ้น การนำเหตุผลไปใช้กับการเมืองจะช่วยให้มีการปฏิบัติความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ได้เร็วขึ้น

สังคมนิยมยูโทเปียจัดเป็นสังคมนิยมก็เพราะเน้นว่าการจัดระบบสังคมเป็นเหตุให้คนมีความเป็นอยู่ดีหรือเลว เป็นคนดีหรือคนชั่ว ถ้าว่คนประพฤติชั่วเพราะสภาพแวดล้อมไม่เป็นไปตามธรรมชาติมากกว่าเพราะความขาดแคลน หรือเพราะคนเป็นคนเลวโดยนิสัย ถ้าจัดสภาพแวดล้อมให้ถูกต้องคนก็จะประพฤติดีมีเหตุผล

นักสังคมนิยมยูโทเปียอาจมีความเห็นต่างกันในเรื่องวิธีการ เช่น โรเบิร์ต โอเวนส์ และแซงต์ซิมมอนด์ เชื่อว่าการศึกษาที่พัฒนาเหตุผลจะช่วยให้เกิดสังคมใหม่ ส่วนฟูรีเออร์เชื่อว่าความอยากของมนุษย์จะนำไปสู่พฤติกรรมที่ขัดแย้งกับสังคมและทำให้สังคมปรับตัวไปโดยธรรมชาติ แต่ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มใดต่างก็เชื่อว่าคนไม่ดีขึ้นเพราะการเทศน์สั่งสอน แต่ดีขึ้นเพราะการจัดสภาพแวดล้อมที่จะทำให้นักทำดีได้ง่ายและทำชั่วได้ยาก

ลักษณะสังคมปัจจุบันซึ่งจัดว่าเป็นสังคมไม่ดีขึ้น พวกนี้อาจมีความเห็นต่างกัน เช่น บางพวกถือว่า อภิสัทธเป็นสาเหตุที่ทำให้สังคมชั่วร้าย ส่วนบางพวกถือว่าการแข่งขันเป็นสาเหตุ

7. แนวความคิดเกี่ยวกับวรรณกรรมการเมือง

7.1 สาเหตุของการเป็นนักประพันธ์ นักประพันธ์มิใช่บุคคลพิเศษของประเทศ หรือมีมันสมองเลิศกว่ามนุษย์ทั้งปวง หรือมีพรสวรรค์ติดตัวมาแต่เกิด โดยหาสาเหตุไม่พบ แท้ที่จริงแล้วนักเขียนเป็นผู้รับใช้สังคมเช่นเดียวกับผู้ประกอบการอาชีพโดยสุจริตอื่นๆ นักเขียนอาจต่างจากคนในอาชีพอื่นก็ตรงที่เป็นนักคิดของประชาชนแทนที่จะเป็นนักปฏิบัติแต่ความคิดของนักเขียนก็นำมาจากการปฏิบัติมิใช่ นำมาจากจินตนาการอย่างไรพื้นฐานแห่งความเป็นจริง ดังนั้นความคิดของนักประพันธ์ที่ใส่ไว้ในวรรณกรรม จึงมีผลต่อสังคมอย่างแน่นอนไม่ว่าความคิดนั้นจะเป็นการเมืองเศรษฐกิจหรือสังคมก็ตาม นักประพันธ์จึงอยู่ในฐานะที่ต้องแบกภาระของสังคมไว้อย่างหนักภารกิจนั้นก็คือการกำหนดความคิดทางการเมืองให้แก่สังคมอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับการรับใช้ประชาชนส่วนข้างมากของประเทศ การที่บุคคลหนึ่งจะหันมายึดอาชีพนักประพันธ์นั้น ก็ต้องมีสาเหตุหลายประการทั้งเหตุผลส่วนตัวและ

เหตุผลส่วนรวมเหตุผลส่วนตัวที่มักพบเห็นกันอยู่ทั่วไปก็คือเพื่อเงินตรา ดังนั้นถ้านักเขียนผลิตงานวรรณกรรมออกมาเพื่อมุ่งเชยิบฐานะอันต่ำต้อยในทางเศรษฐกิจของตัวให้สูงขึ้น พฤติกรรมและความคิดของเขาต้องตกอยู่ภายใต้การบงการของเงินตราอย่างเดียวนะ เช่นนี้แล้วเขาก็จะผลิตงานวรรณกรรมเพื่อสนองความโลภของตนเอง ไม่มีความหมายมากไปกว่านี้คือไม่ได้รับใช้ใครนอกจากตัวเอง

ถึงอย่างไรก็ตามนักเขียนบางคนสร้างสรรค์วรรณกรรมขึ้นมาโดยตั้งอยู่บนความเกลียดแค้นชิงชังสังคม เนื่องจากเขาได้รับความไม่เป็นธรรมจากมนุษย์บางคนที่เขาต้องคบค้าสมาคมอยู่ด้วยแล้วจึงเหมาว่าสังคมชั่วร้ายไปหมดบุคคลที่เขาเข้ามาเป็นนักประพันธ์ด้วยสาเหตุนี้มีกระหายความเกลียดแค้นทางอารมณ์ไว้อย่างจงใจ การมองโลกในแง่ร้ายของนักเขียนแบบนี้ไม่ช่วยให้เขาได้พบความสุขในชีวิตที่แท้จริงได้ นักเขียนจะต้องเป็นผู้ที่มองโลกในแง่ดีมีจิตใจกล้าแข็งและกว้างขวาง มองโลกด้วยสายตาอันเต็มไปด้วยความหวังและเชื่อมั่นในความสำเร็จ มิใช่หวังแต่จะทำลายสังคมที่ตัวชิงชังแต่ประการเดียว เพราะถ้าเป็นอย่างนั้นเขาจะเป็นนักประพันธ์ที่ดีไม่ได้ ด้วยโลกทัศน์คับแคบอันต่อพฤติกรรมว่าเป็นบุคคลก้าวร้าวมิใช่ก้าวหน้าแล้วเขาจะเป็นนักคิดที่ชี้นำสังคมได้อย่างไร ในเมื่อทางออกของเขาคือการทำลายความหวังของชุมชน

เหตุผลส่วนที่กล่าวมาทั้งสองนั้น เป็นเหตุผลที่เป็นอันตรายต่อสังคม สังคมใดมีนักเขียนที่เห็นแก่เงินและเอาแต่ใจตัวเองเป็นจำนวนมากสังคมนั้นก็ไม่ต้องหวังก้าวหน้าอีกต่อไป เพราะประชาชนจะถูกปลุกฝังทัศนคติอันคับแคบขาดกล้วในการต่อสู้เพื่อมีชีวิตที่ดีขึ้นอย่างไรก็ตาม ยังมีบุคคลอีกประเภทหนึ่งที่ก้าวเข้ามาเป็นนักเขียนด้วยเหตุผลเพื่อส่วนรวม บุคคลประเภทนี้มีค่ามากต่อสังคม เพราะจิตใจของนักเขียนแบบนี้รักความเป็นธรรมในสังคม สร้างสรรค์วรรณกรรมก็เพื่อสะท้อนอะไรสักอย่างสองอย่างออกมาให้ปวงชนได้หูดาสว่าง หรือต้องการชี้นำทางสังคม คือหวังเป็นผู้กำหนดความคิดให้แก่มวลชน ฉะนั้นจิตใจของนักประพันธ์เหล่านี้จึงต้องรักประชาชนอย่างสุดชีวิตสามารถอุทิศเวลาทั้งชีวิตเพื่อสร้างสรรค์วรรณกรรมออกมารับใช้ประชาชนอย่างไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย และมีจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความหวังที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวงอย่างอดทนนักประพันธ์เหล่านี้จึงอยู่เพื่อผู้อื่นมิใช่เพื่อตัวเอง จึงมิใช่เห็นวรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการทำมาหากิน หรือเป็นเครื่องมือระบายอารมณ์ของตัวเอง แต่เห็นวรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการสื่อความหมายไปถึงมวลชน เพื่อยกระดับจิตใจและปลุกเร้าการต่อสู้เพื่อชีวิตของประชาชนเอง รวมทั้งชี้นำเป้าหมายที่ชัดเจนแก่มวลชน

7.2 นักเขียนกับสังคม

ในความเป็นจริงแล้ว ข้อเขียนของนักเขียนทุกคนที่ได้รับการพิมพ์เผยแพร่ในวงกว้าง ย่อมมีอิทธิพลต่อสังคมของผู้อ่านไม่มากก็น้อย ดังนั้น ถ้าทัศนคติของนักเขียนไม่ถูกต้องกับภาวะวิสัย การเสนอข้อเขียนก็อาจผิดพลาด ซึ่งนำไปสู่การขาดความรับผิดชอบต่อ

สังคมอย่างไรก็ตามคำว่า “ทักษะที่ถูกต้อง” อาจกินใจความกว้างเกินไปแต่นักเขียนก็ต้องรู้ว่าสิ่งนั้นจะมีความหมายต่อคนมากน้อยกว้างขวางเพียงใด เพราะข้อเขียนของตนนั้นเสมือนของกินที่ผู้อ่านมาซื้อหา ข้อเขียนจะแตกต่างจากของกินก็ตรงที่ผู้อ่านไม่ได้เสพย์ลงไปทีละพอร์ชอาหารแต่เสพย์เข้าไปบันทึกไว้ในสมอง ซึ่งจัดว่าเป็นศูนย์บัญชางานของร่างกายเกือบทั้งหมด ดังนั้นนักเขียนจึงจำต้องมีความหมั่นเพียรศึกษาค้นคว้าหาระดับความสำนึก ความคิดและปัญญาของตนอยู่เสมอเพื่อยกระดับงานเขียนของตน ไม่ใช่มุ่งแต่จะผลิตงานที่หลุดลอยออกจากความเป็นจริงแห่งชีวิตทางสังคมอันเป็นการขาดความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างยิ่งนักเขียนในแนวสังคมนิยมใหม่จึงได้ชื่อว่าเป็นนักเขียนที่รับผิดชอบต่อสังคมมาก เพราะนักเขียนเหล่านี้ได้ยึดหลักเกณฑ์วิทยาศาสตร์สังคมที่เข้าใจการพัฒนาการทางสังคมในประวัติศาสตร์ ทั้งยังมองเห็นสังคมในอนาคตและมีอุดมการณ์ต่อการเสนอรูปแบบของวรรณกรรมและเสนอเนื้อหาที่เป็นเป้าหมายของอุดมการณ์โดยทั้งรูปแบบของการเสนอและเนื้อหาของเรื่องจะต้องสอดคล้องต้องกันอย่างแนบเนียน

ในปัจจุบันนักเขียนจะผลิตงานวรรณกรรมออกมาโดยไม่มีจุดมุ่งหมายอะไรเกี่ยวกับชีวิตของชุมชนไม่ได้อีกต่อไป แม้ว่าสิ่งที่เขาผลิตออกมาจะมีได้หวังสิ่งตอบแทนหรือมิได้มีความปรารถนาจะมอบเมตตาหรือใส่ยาพิษแก่สาธารณชนเลยก็ตาม แต่การผลิตงานเพียงเพื่อจะสร้างสิ่งที่มีความจำเริญใจเท่านั้นก็สู้อย่าทำเสียดีกว่า เพราะนักเขียนผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคมในการที่จะชี้แจงความดี และความเลวให้สาธารณชนเข้าใจย่อมจักต้องใช้งานของเขาเป็นสะพานเพื่อถ่ายทอดความรู้สึกของเขาที่ได้รับมาจากประสบการณ์ในทางที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาของสังคมมนุษย์

ดังนั้น ศิลปวรรณกรรมกับชีวิตมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น วรรณกรรมเกิดขึ้นโดยมีชีวิตทางสังคมเป็นพื้นฐาน วรรณกรรมจึงไม่สามารถแยกออกจากชีวิตจริงและนักเขียนก็ต้องยอมรับความจริงข้อนี้ นักเขียนจึงเป็นบุคคลที่สร้างสรรค์สังคมกลุ่มหนึ่งที่ไม่อาจปิดความรับผิดชอบต่อสังคมไปได้

นักเขียนของสังคมโดยทั่วไปมีหลายบทบาท แต่บทบาทที่สำคัญที่สุดก็คือ การเป็นนักคิดทางสังคมหรือเป็นผู้นำทางความคิดของสาธารณชนนั่นคือคนที่ชอบเขียนหนังสือมักจะมีความเป็นและความต้องการที่จะเสนอความคิด และผลงานของตนต่อสาธารณชนแต่ก็ยังมีนักเขียนจำนวนมากที่เสนอผลงานต่อสังคมเพื่อประสงค์จะได้รับสิ่งตอบแทนในรูปแบบต่างๆ เช่น ชื่อเสียงและเงินตราแม้ว่าสิ่งนี้มนุษย์ทุกรูปทุกนามจะต้องการ แต่การเสนอผลงานต่อสังคมก็เพื่อสร้างสรรค์สังคมเป็นเป้าหมาย ส่วนเงินทองและชื่อเสียงเป็นสิ่งตามมาภายหลัง ถ้าเป้าหมายของนักเขียนคือความสำเร็จทางเศรษฐกิจและยศถาบรรดาศักดิ์แล้ว เขาจะไม่พะวงถึงฐานะในสังคมเลยก็ได้

ในสังคมที่นักอ่านต้องการอ่านหนังสือที่มีสาระมากขึ้น นักเขียนที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมก็จะเพิ่มขึ้น แต่เท่าที่ผ่านมานักเขียนแนวสังคมเหล่านี้มักถูกคนประณามและเป็นที่ยกย่องของสังคมนักอ่านส่วนใหญ่ นักเขียนที่รับผิดชอบต่อสังคมจึงต้องหารางวัลให้แก่ตัวเองคือความภาคภูมิใจที่ได้ทำหน้าที่นักเขียนตามที่ตนคิดการต่อสู้ของนักเขียนเหล่านี้ มักเป็นการต่อสู้ที่เปล่าเปลี่ยวและขมขื่น ชะตากรรมของ คาร์ล มาร์กซ, หลู่ซิ่น, แม็กซิม กอร์กี้, อิศรา อมันตกุล, กุหลาบ สายประดิษฐ์, จิตร ภูมิศักดิ์, ม.ร.ว. นิมิตรมงคล นวรัตน์ เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของนักเขียนกลุ่มนี้¹²

7.3 ความหมายวรรณกรรมทางการเมือง ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช กล่าวถึงวรรณกรรมทางการเมืองไว้ว่า “วรรณกรรม (Literature) และการเมือง (Politics) เป็นผลผลิตที่ยืนอยู่บนพื้นฐานเดียวกันในสังคม ประเด็นอยู่ที่เราจะถือว่าวรรณกรรมนั้นเป็นผลผลิตทางการเมืองออกมาเป็นรูปแบบชนิดใด วรรณกรรมและการเมืองเดินควบคู่กันมาตามวัฒนธรรมอารยธรรมของมนุษยชาติ การศึกษาเรื่องวรรณกรรม ไม่เพียงแต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันอย่างลึกซึ้งต่อประวัติอารยธรรมเท่านั้น แต่มีผู้กล่าวว่ามันเป็นเรื่องเดียวกัน”¹³

¹²พลศักดิ์ จิตรไกรศิริ. วรรณกรรมการเมือง. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กราฟิควอร์ค, 2522), หน้า 69 – 77.

¹³ชัยอนันต์ สมุทวณิช. “วรรณกรรมการเมือง” ใน วรรณกรรมเพื่อชีวิต. กรุงเทพฯ, 2516, หน้า 70. อ้างใน สมพร มั่นตะสูตร. วรรณกรรมสังคมและการเมือง. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2524), หน้า 10.